

Redaktion

Bo J A Haglund, chefredaktör och ansvarig utgivare
 Heidi Möller, redaktör
 Jan Halldin, debattredaktör

Socialmedicinsk tidskrifts styrelse/nätverk

Ragnar Westerling ordförande, Anne Hammarström, Stig Larsson, Sara Lindeberg, Asgeir Helgason, Sara Sjölund, Göran Henriksson, Kristina Holmgren

Lika aktuellt: 25 år sedan Sundsvallskonferensen om "Att skapa stödjande miljöer för hälsa"

I år är det 30 år sedan Ottawakonferensen i Kanada där grunden för hälsofrämjande arbete (Health Promotion) lades. Det är också 25 år sedan den 3:e världshälso-konferensen om Hälsofrämjande arbete i Sundsvall, Sverige, med fokus på "Att skapa stödjande miljöer för hälsa" (SE)¹. Detta begrepp har utvecklats till en av nyckelstrategierna för hälsofrämjande arbete. Sambandet mellan miljö och hälsa fick en ny ekologisk dimension i Ottawa, men det var först vid konferensen i Sundsvall, 1991, som praktiskt användbara definitioner utvecklades. Det innefattar var människor bor, deras lokalsamhälle, deras hem, där de leker, lär, arbetar och älskar. Arbete med stödjande miljöer flyttar fokus dels från sjukdomstänkande till hälsotänkande, dels från förebyggande arbete baserat på risktänkande till hälsofrämjande möjligheter på vardagsarenor. Stödjande miljöer för hälsa är ett strategiskt begrepp som handlar om att skapa gynnsamma betingelser för en god hälsoutveckling². Det fokuserar på jämlikhet och genus balans och pekar på förutsättningar och möjligheter i stället för att lägga skuld på offret. Vidare leder begreppet bortom medicinska dimensioner av hälsa till breda miljöbegrepp (med sociala, politiska, ekonomiska, kulturella och existentiella dimensioner) – ett paradigmskifte från det biomedicin-

ska till hållbar utveckling. Det resulterar i konsekvenser för etablerade arbetsrutiner, rollfördelningar, medel och metoder, samt definitioner av ägarskap i termer av behov och problem.

Det unika med Sundsvallskonferensen var att den internationella miljörörelsen med Brundtlandsrapporten om "Vår gemensamma framtid" knöts samman med hälsorörelsens mål om "Hälsa för alla till år 2000". Resultatet från Sundsvallskonferensen utgjorde en av hörnstenarna i "Agenda 21" vid miljökonferensen i Rio 1992, där betoningen på människans hälsa och dess relation till miljön lyftes fram som en av portalparagraferna. Ett annat resultat från Sundsvallskonferensen var utvecklingen av en Handbok för att skapa stödjande miljöer för hälsa, "We Can Do It!"^{3,4}. I handboken presenteras dels en modell för att analysera viktiga strategier i hälsofrämjande arbete – the Health Promotion Strategy Analysis Model (HELPSAM) och dels presenteras en modell med steg vid genomförandet av program för att skapa stödjande miljöer för hälsa (SESA-ME). Modellernas framväxt var resultatet av analyser av ca 1.500 fall eller erfarenheter av praktiskt hälsofrämjande arbete⁴. År 2011 diskuteras begreppet SE med fokus främst av den fysiska miljön.⁵ Författarna ser främst tre hot mot SE i form av

ekologisk degradering, klimatförändringar och att oljan sinar. Dessa förändringar är nära kopplade till ekonomisk instabilitet och förändrade möjligheter att säkra tillgång till mat och energiförsörjning. Författarna menar att det behövs en ny typ av utbildning som fokuserar vårt sätt att se på dessa hot och dess konsekvenser på både mikro-, meso- och makronivåernas sociala processer. Det kan ske med ett nytt fokus på arenaperspektiv, baserat på delaktighet i det nödvändiga förändringsarbetet. Holländska forskare⁶ har nyligen presenterat ett ramverk för att kunna studera och utvärdera sociala förändringsprocesser för att skapa stödande miljöer för hälsa.

I WHO:s policyramverk *Hälsa 2020*⁷ som tagits fram av 53 europeiska länder, finns fyra prioriteringsområden för åtgärder för att förbättra hälsa för alla och minska ojämlikhet i hälsa. Prioriteringsområde 4 har som rubrik: "Skapa motståndskraftiga samhällen och stödande miljöer". Det framhävs att det som är nytt med detta

dokument är att det lyfter utvecklingsbara tillgångar och krafter i samhället, liksom vikten av självbestämmande och stödande miljöer för hälsa på alla nivåer och inom alla sektorer i samhället. I dokumentet beskrivs för prioriteringsområde 4: "Att bygga upp motståndskraftiga samhällen är centralt för att skydda och främja hälsa och välbefinnande på både individuell nivå och samhällsnivå. Samverkan mellan miljö- och hälsosektorerna är avgörande för att skydda människors hälsa från riskerna med en farlig eller förorenad miljö och för att skapa hälsofrämjande sociala och fysiska miljöer. Att utöka det tvärvetenskapliga och sektorsövergripande samarbetet mellan dem som arbetar med människors hälsa, miljöhälsa och djurs hälsa förbättrar folkhälsoarbetets effektivitet."

Bo J A Haglund
Chefredaktör och professor

Referenser

1. WHO Sundsvall Statement www.who.int/healthpromotion/conferences/sundsvall.pdf
2. Haglund BJA. Stödande miljöer för hälsa - ett strategiskt begrepp för det hälsofrämjande arbetet. Socialmedicinsk tidskrift. 1996; no 2-3, 91-9 <http://bomhag.se/om/bo/bo-artiklar/artiklar-1990-talet.html>
3. Haglund BJA, Pettersson B, Finer D, Tillgren P. The Sundsvall Handbook, "We Can Do It!" From the 3rd International Conference on Health Promotion, Sundsvall, Sweden, June 9-15 1991. Sundbyberg: Karolinska Institutet, Institutionen för Internationell hälsa och socialmedicin, 1992
4. Haglund BJA, Pettersson B, Finer D, Tillgren P. Creating supportive environments for health: stories from the Third International Conference on Health Promotion, Sundsvall, Sweden. Geneva: World Health Organization, 1996 ISBN92-4-156180-7 Record Number19971412661
5. Blake Poland, Mark Dooris, Randolph Haluzak-Delay. Securing 'supportive environments' for health in the face of ecosystem collapse: meeting the triple threat with a sociology of creative transformation. Health Promotion International. 2011; 26: 202-15
6. Annemarie Wagemakers, Lenneke Vaandraager, Maria A. Koelen, Hans Saan, Cees Leeuwis. Community health promotion: A framework to facilitate and evaluate supportive social environments for health. Evaluation and Program Planning 2010; 33: 428-35
7. WHO. Hälsa 2020. Ett policyramverk för sektorsövergripande insatser för hälsa och välbefinnande i WHO:s Europaregion. Folkhälsomyndigheten: Stockholm, 2015. <http://www.folkhalsomyndigheten.se/pagefiles/19768/Halsa-2020-Sektorsovergripande-policyramverk-insatser-halsa-valbefinnande-15008.pdf>